

УДК 340.132 + 35.078

Мельник Дмитро Сергійович —
провідний науковий співробітник Навчально-наукового центру НА СБ України, кандидат юридичних наук,

Щербина Леонід Іванович —
директор Навчально-наукового інституту підготовки та перепідготовки кадрів НА СБ України, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Нелегальна міграція й торгівля людьми як прояви транснаціональної організованої злочинності в Україні: актуальні проблеми протидії

Стаття присвячена проблемі протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми як різновидам кримінального бізнесу транснаціональної організованої злочинності в Україні.

Ключові слова: протидія, нелегальна міграція, торгівля людьми, кримінальний бізнес, транснаціональна організована злочинність.

Сучасні світові інтеграційні процеси як невід’ємні елементи глобалізації, створюють передумови для міжнародного обміну товарами, послугами, культурними цінностями. У свою чергу, глобалізація створює геополітичні й геоекономічні передумови для залучення широкого кола суб’єктів міжнародних відносин у процеси наближення рівнів економічного і соціокультурного розвитку. В результаті формулюються визначальні принципи, дотримання яких розглядається як критерій відповідності певному рівню розвитку держав або їх об’єднань.

Водночас глобалізація має й зворотній бік — вона жорстко поляризує держави на ті, які здатні прийняти встановлені принципи й відповідати пропонованим вимогам, й ті, які на певному історичному етапі цієї можливості не мають. Унаслідок такого штучного поділу націй на тих, які залучаються до процесів розвитку, й тих, які не допускаються до участі в цих процесах через невідповідність поставленим

© Д. С. Мельник, Л. І. Щербина, 2010

вимогам, останні знаходять інші нелегальні можливості для обміну людськими масами в рамках міждержавних переміщень.

Одним із наслідків жорсткої диференціації держав за критерієм відповідності визначеним принципам, стала поява таких негативних явищ, як нелегальна міграція й торгівля людьми, які стали противагою прагненню обмежити вільний рух через кордони та територію держав, що панувало в світі протягом всього ХХ ст. І якщо сплески незаконного переміщення людей раніше мали переважно регіональний характер та супроводжувалися залученням кількох держав з полярними умовами життя населення (США, Канада, країни ЄС та країни так званого “третього” світу), то сьогодні ця проблема набула глобального характеру й вже не може бути вирішена на регіональному рівні, а вимагає залучення зусиль всього світового співтовариства [1 ; 2].

На сучасному етапі нелегальна міграція в організованих формах і торгівля людьми стали самостійними формами кримінального бізнесу в межах існування ще одного прояву глобалізації — транснаціональної організованої злочинності. Глобалізація злочинної діяльності в міграційній сфері призвела до виникнення незаконних механізмів переміщення людей у будь-яке місце світу за умови наявності попиту на це. Таким чином, явища нелегальної міграції та торгівлі людьми є не лише проблемою неврегульованої міграції населення, але й проблемою організованої злочинності.

Занепокоєння світового співтовариства рівнем поширення значених явищ знайшло свій вияв у спробі об'єднати зусилля держав у протидію незаконним переміщенням осіб та торгівлі ними. З цією метою низка держав світу після прийняття Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. підписала додаткові протоколи до неї, спрямовані на протидію організованим формам нелегальної міграції та торгівлі людьми. Згодом було прийнято Конвенцію Ради Європи про протидію торгівлі людьми 2005 р.

Проблему нелегальної міграції та торгівлі людьми досліджували як вітчизняні (О. М. Джужа, І. Б. Березовський, В. О. Іващенко, В. В. Коваленко, В. І. Кривенко, О. В. Кузьменко, В. М. Куц, О. А. Малиновська, А. П. Мозоль, О. В. Надьон, В. О. Новік, А. М. Орлеан, О. І. Піскун, М. А. Погорецький, І. В. Пшеничний, Ю. І. Римаренко, Б. Л. Розвадовський, Є. Д. Скулиш, О. У. Хомра, А. М. Черняк, С. Б. Чехович, В. І. Шакур, М. О. Шульга та ін.), так і зарубіжні вчені (М. Війєрс, Р. Вольвенд, В. В. Лунєєв, М. Пуглі, Дж. Солт, Р. Хавсман, П. Холмс, А. Шлоенхардт), більшість з яких розглядали їх в якості джерела низки загроз (ут. ч. й кримінального характеру) для національної безпеки країн, на території яких вони поширені, та одночасно як різновидів протиправної діяльності транснаціональної організованої злочинності.

Однак, незважаючи на загальний підвищений інтерес науковців до явища нелегальної міграції, торгівлі людьми та організованої злочинності, питання комплексної протидії організованим незаконним переміщенням людей та торгівлі ними як проявам транснаціональної організованої злочинності поки що залишається малодослідженим.

Тому ***метою статті*** є обґрунтування потреби формування в Україні концептуальних, законодавчих та організаційних засад протидії організованої нелегальній міграції й торгівлі людьми як проявам транснаціональної організованої злочинності.

На сучасному етапі нелегальна міграція (особливо її організовані форми) та торгівля людьми є взаємозалежними між собою протиправними явищами, які мають місце в рамках транснаціональної організованої злочинної діяльності. Зважаючи на їх тісний взаємозв'язок, нелегальну міграцію й торгівлю людьми слід розглядати як суміжні, однак відмінні одне від одного протиправні явища.

Так, зокрема, згідно робочих визначень Європолу та Інтерполу, якщо нелегальна міграція являє собою переміщення на територію держави громадян іншої держави всупереч установленим правилам і вимогам (наявність візи, соціальне й медичне страхування, можливості самостійно себе утримувати в країні перебування, визначена мета прибуття тощо), то торгівля людьми — це не лише організація незаконного перетину кордону або перебування в іноземній державі, але й обов'язково та чи інша форма примусової експлуатації людей (у сексуальній сфері, у сфері примусової праці або послуг тощо) [3, с. 4 ; 4, с. 255].

На думку європейських експертів, взаємозв'язки між організованою злочинністю, нелегальною міграцією та торгівлею людьми мають двобічний характер: вертикальний і горизонтальний [3, с. 3 ; 4, с. 254—255].

По-перше, переміщення нелегальних мігрантів та торгівля людьми можуть складатися з цілої низки тісно пов'язаних між собою окремих правопорушень. До їх числа, зокрема, належать: корупція, підробка проїзних документів і порушення законів про в'їзд-виїзд громадян. На сьогодні ці різновиди протиправної діяльності набули значного поширення в країнах Європейського Союзу.

По-друге, між різними видами злочинної діяльності в межах однієї організації можуть існувати й горизонтальні зв'язки. Адже і торгівля людьми, і переміщення їх через кордони організуються злочинними угрупованнями, які причетні й до інших видів злочинної діяльності: незаконного переправлення мігрантів, експлуатації проституції, пограбувань, незаконної торгівлі зброєю або наркотиками, легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом тощо.

Разом з тим, організовані злочинні угруповання та їх підрозділи спеціалізуються на вчиненні різнорідних злочинів, пов'язаних з пере-

правлінням мігрантів і торгівлею людьми у вертикальній та горизонтальній площинах, скоюючи їх незалежно один від одного. Їм притаманна вузька спеціалізація, вони, як правило, складаються з декількох осіб й майже нічого не знають про структуру організації. Диверсифікація завдань зводить до мінімуму ризик потрапляння в поле зору правоохоронців. Структури таких угруповань бувають дуже різними — від невеликих регіональних груп до транснаціональних злочинних організацій.

У складі структурованої групи переправників мігрантів чи торгівців людьми переважно мають місце наступні елементи: організатори та керівники, вербувальники, перевізники; корумповані чиновники; провідники; пособники; охоронці та стягувачі боргів [3, с. 3 ; 4, с. 255].

Досить часто організована нелегальна міграція подібно до торгівлі людьми супроводжується застосуванням переправниками різних форм експлуатації (переважно у зв'язку з відсутністю у неї коштів для переміщення до країни призначення та / або через неможливість легалізувати своє перебування в країні перебування), внаслідок чого особа стає об'єктом цивільно-правових відносин майнового характеру. Однак для більш якісного дослідження їх необхідно розглядати як самостійні протиправні явища, що набули поширення в світі.

Міграція (з лат. "migrō" — переходжу, переселяюсь) — переміщення, переселення [5, с. 432]. Міграція населення — це процес переміщення людей, пов'язаний зі зміною місця проживання, на території певної країни або поза її межі. Цілком закономірною є тотожність понять "нелегальна міграція" та "незаконна міграція", адже тлумачні словники української мови визначають прикметник "нелегальний" як "заборонений законом, незаконний" [6].

Відповідно нелегальну міграцію доцільно було б визначити як масове негативне соціальне явище, яке полягає у переміщенні фізичних осіб з країни, громадянами якої вони є, або з країни їх постійного проживання до іншої держави з порушенням міграційного законодавства останньої.

Специфіка географічного розташування України, тривала відірваність від загальносвітових процесів, нестабільне формування міграційного законодавства, повільне становлення відповідних державних і недержавних інститутів та, як наслідок, неспроможність ефективно протидіяти нелегальній міграції й торгівлі людьми, забезпечили нашій країні привабливість для незаконного переправлення через її кордон та подальшого транзитного транспортування нелегальних мігрантів та потенційних жертв торгівлі людьми на Захід.

Через територію України проходить значний міграційний потік, який фахівці визначають як "український маршрут" нелегальної міграції. Про це свідчать дані ДПС України щодо кількості затриманих нелегальних мігрантів за період попередніх десяти років: у 1997 р. вона складала —

10 776 осіб, 1998 р. — 11 744 особи, 1999 р. — 14 646 осіб, 2000 р. — 5422 особи [7, с. 220], 2001 р. — 4620 осіб, 2002 р. — 2605 осіб, 2003 р. — 3001 особу, в 2004 р. — 2918 осіб, 2005 р. — 6818 осіб, 2006 р. — 7119 осіб, 2007 р. — 6798 осіб [8].

Незаконна міграція загалом, а також пов'язані з нею протиправні явища — незаконні перетинання кордонів, незаконні переправляння та транспортування мігрантів, торгівля людьми, — розглядається провідними вченими (І. І. Карпец, В. П. Панов, В. В. Лунєєв та ін.) на рівні злочинів міжнародно-правового значення [9 ; 10]. Незаконна міграція призводить до серйозних порушень прав людини, моральних та правових деформацій, стимулює зростання злочинності, стає сферою діяльності транснаціональної організованої злочинності. За своїми масштабами проблема нелегальної міграції значно більша, ніж бізнес торгівлі людьми.

Особливе місце в структурі нелегальної міграції займає незаконне переправлення мігрантів через кордони держав, що розглядається вітчизняними та зарубіжними вченими (В. В. Коваленко, І. Б. Березовський, В. В. Лунєєв, А. Шлоенхардт та ін.) як один із проявів діяльності транснаціональної організованої злочинності, різновид кримінального бізнесу [7 ; 10]. На думку фахівців правоохоронних органів, незаконне переправлення мігрантів сьогодні є прибутковим бізнесом з обігом від 10 до 12 млрд дол. США на рік [4, с. 229].

Організована злочинність в Україні, як і в світі загалом, змінюється якісно та кількісно в контексті всесвітніх глобальних соціальних, політичних та економічних процесів. Свідченням цього є поступове втягнення вітчизняних злочинних структур в протиправну діяльність транснаціональної організованої злочинності на нелегальних ринках світу, універсалізація злочинності.

Фахівці не виключають можливості подальшого злиття кримінальних співтовариств, які займаються незаконним переправлянням мігрантів через кордони України та сусідніх держав, з міжнародними синдикатами, які використовують території країн СНД для збуту й транзиту важких наркотиків, транзиту озброєнь та радіоактивних матеріалів, розширення контактів вітчизняної організованої злочинності з транснаціональною організованою злочинністю у сфері напрацювання каналів нелегальної міграції до країн ЄС [7 ; 11].

Діяльність транснаціональних злочинних структур у зазначених напрямках безпосередньо чи опосередковано зачіпає інтереси національної безпеки України. Вигідне географічне положення, просторий внутрішній ринок, високий рівень корумпованості державного апарату, хронічне недофінансування правоохоронних органів, недосконалість правової бази (в т. ч. і у сфері контролю і регулювання міграційних

процесів) та інші чинники сприяють перетворенню України в об'єкт зацікавленості транснаціональних злочинних організацій.

Протидія нелегальній міграції здійснюється як на рівні окремих країн, так і на міжнародному рівні, однак проведений аналіз міжнародного законодавства стосовно проблеми нелегальної міграції, торгівлі людьми та кримінального законодавства окремих іноземних держав, свідчить про те, що на сьогоднішній день світове співтовариство ще не виробило єдиного підходу як до розуміння суті проблеми, так і до системи протидії на міжнародному та національному рівнях.

Так, згідно з рекомендаціями Будапештської групи старших посадових осіб щодо контролю за нелегальною міграцією з країн Центральної та Східної Європи і через них [4, с. 267], на теренах Європи явище нелегальної міграції розглядається як незаконне переміщення людей (“trafficking in human beings”), що здійснюється у двох основних взаємопов'язаних формах — торгівлі людьми та їх переправлення (транспортування) через територію та кордони держав.

Чинне кримінальне законодавство України розглядає дії, пов'язані з протиправним транспортуванням людей, як окремі протиправні явища, кримінальна відповідальність за вчинення яких передбачається окремими статтями КК України — ст. 149 (Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини) та ст. 332 (Незаконне переправлення осіб через державний кордон України), які забезпечують охорону різних об'єктів — волі, честі, гідності особи та порядку перетинання державного кордону України відповідно.

Вітчизняний законодавець в якості форм нелегальної міграції, за які встановлено кримінальну відповідальність, свого часу передбачив переправлення осіб через державний кордон України (ст. 332 КК України) та незаконне перетинання державного кордону України (ст. 331 КК України) нелегальними мігрантами¹. Особливої актуальності набула саме протидія незаконному переправленню осіб через кордони України як організованій формі нелегальної міграції, що використовується транснаціональною організованою злочинністю для транзитного переміщення людей, у т. ч. й з метою їх подальшого продажу.

Переправлення осіб через державний кордон України визначається вітчизняними вченими як “дії, спрямовані на переведення, перевезення тощо осіб через умовну лінію, яка визначає межі території України”, тобто через державний кордон України — “лінію і вертикальну поверхню, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України, а саме: межі суходолу, вод, надр, повітряного простору” [11, с. 876]. Відповідно неза-

¹ Статтю 331 (Незаконне перетинання державного кордону України) КК України було декриміналізовано Законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо перетинання державного кордону України” від 18 травня 2004 року № 1723-IV.

конне переправлення осіб через державний кордон України може бути визначене як “переправлення, вчинене незаконно, з порушенням чинного законодавства”.

Тісний зв’язок нелегальної міграції з транснаціональною організованою злочинністю, а також їх нероздільність з наркобізнесом і торгівлею людьми та іншими злочинами, зафіксовано й на міжнародному рівні у Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. та двох додаткових протоколах до неї, спрямованих на регулювання протидії організованим формам нелегальної міграції та торгівлі людьми.

При цьому відповідно до ст. 3 Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів сушею, повітрям та морем, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р., “незаконне ввезення мігрантів” полягає в “забезпеченні з метою отримання фінансової чи іншої матеріальної вигоди, незаконного в’їзду в яку-небудь державу-учасницю будь-якої особи, що не є її громадянином або не проживає постійно на її території”. Відповідно, “незаконний в’їзд” — це “перетинання кордону без дотримання необхідних вимог для законного в’їзду до приймаючої країни”.

Процес незаконного переправлення мігрантів через державні кордони та територію України носить, як правило, організований характер. Це проявляється у створенні й функціонуванні так званих транснаціональних каналів незаконного переправлення мігрантів. Співробітники правоохоронних органів України окремо виділяють наступні канали незаконного переправлення мігрантів: афганський, в’єтнамський, китайський, курдський, молдовський, пакистано-індійський, узбецько-таджицький, шрі-ланкійсько-бангладеський, чеченський [7 ; 10].

Одним із важливих моментів, що характеризують організовану злочинну діяльність по переправленню мігрантів, є стійкість організованих злочинних угруповань. За даними Інтерполу, в містах Дамаск (Сирія), Калькутта, Мадрас (Індія), Карачі (Пакистан), Катманду (Непал), Коломбо (Шрі-Ланка), Стамбул (Туреччина) тривалий час функціонують транснаціональні центри, що займаються організацією каналів переправлення людей. Як наслідок, протягом 1992—1995 рр. в Україні, Росії й Білорусі сформувалася мережа “філій” транснаціональних злочинних угруповань, які розподілили ринок нелегальної міграції [10].

Процес незаконного переправлення мігрантів постійно змінюється залежно від ситуації в країні, через кордони і територію якої здійснюється переправлення, а також заходів протидії, що застосовуються правоохоронними органами. На сучасному етапі незаконне переправлення мігрантів через кордони України у 70 % випадків здійснюється легальними шляхами (туризм, навчання, ділові поїздки та приїзд на запрошення родичів тощо).

Фірми, що організують “легальний” в'їзд іноземців, отримують до 7 тис. доларів з кожної особи [12, с. 227].

Процес незаконного переправлення мігрантів постійно змінюється залежно від ситуації в країні, через кордони і територію якої здійснюється переправлення, а також заходів протидії, що застосовуються правоохоронними органами. На сучасному етапі незаконне переправлення мігрантів через кордони України у 70 % випадків здійснюється легальними шляхами (туризм, навчання, ділові поїздки та приїзд на запрошення родичів тощо). Фірми, що організують “легальний” в'їзд іноземців, отримують до 7 тис. доларів з кожної особи [12, с. 228].

Одночасно з нелегальною міграцією все більше транснаціоналізується й *торгівля людьми*, що набула значної поширеності й вже стала істотною проблемою не лише для країн-постачальників “живого” товару, але й для країн призначення, в яких торгівля людьми обґрунтовано розглядається не тільки як соціальна проблема, що підриває морально-релігійні основи суспільства, але й як одна з передумов зростання криміналізації соціально-економічних відносин [2].

Перетворення торгівлі людьми, так само як і нелегальної міграції, в проблему міжнародного характеру, стало передумовою до вироблення світовим співтовариством єдиних правових стандартів протидії цьому негативному соціальному явищу та їх закріплення у міжнародних конвенційних нормах.

Відповідно до ст. 3 Протоколу про запобігання й припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р., “торгівля людьми” означає “здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передачу, переховування або утримання людей шляхом погрози, силою або а застосуванням інших форм примусу, шляхом підкупу у вигляді платежів або вигод, для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу. Експлуатація включає експлуатацію проституції інших осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан або вилучення органів”. Аналогічне визначення містить і Конвенція Ради Європи про протидію торгівлі людьми 2005 р. (ст. 4).

Разом з цим, дослідники звертають увагу на нормативну невідзначеність ознак торгівлі людьми, їхнього змістовного наповнення, форм здійснення незаконної торгівельної діяльності. Змістовний аналіз визначення, визнаного у світовій правоохоронній практиці, дозволяє виокремити наступні особливості явища торгівлі людьми: а) ця діяльність поєднана з насильством або іншими формами примусу; б) особа, яка стала об'єктом торгівлі, піддається експлуатації, що може містити в собі експлуатацію проституції інших осіб або інші форми сексуальної

експлуатації, примусову працю або інші послуги, рабство, рабську залежність або видалення органів [1 ; 4, с. 108].

Однак таке розуміння торгівлі людьми видається дещо одностороннім і не враховує всього різноманіття як засобів втягування людей у торгівлю ними, так і форм їх експлуатації в результаті реалізації торговельних відносин.

Економічна нестабільність більшості країн світу, що породжує масовість пропозицій на ринку “живого товару”, надприбутковість торгівлі людьми¹, поява нових або відновлення відомих форм і способів експлуатації людини, є передумовами для зростання криміналізації торгівлі людьми та її використання структурами транснаціональної організованої злочинності як однієї з ключових сфер кримінального бізнесу.

Результати аналізу транснаціональних форм торгівлі людьми свідчать про те, що більшість злочинів вчиняються з метою постачання жінок для секс-індустрії. Транснаціоналізація цього різновиду торгівлі людьми виразилася в поступовому об'єднанні зусиль організованих злочинних груп, що діють у сфері постачання жінок для експлуатації у різних регіонах і країнах.

При цьому для вивезення жінок за межі України використовуються найрізноманітніші схеми, які реалізуються, як правило, паралельно: а) вербування осіб, які займаються проституцією, для продовження такої діяльності за кордоном; б) удаване “надання допомоги” в працевлаштуванні за кордоном; в) вербування осіб для поїздки за кордон ніби то з метою вступу там у шлюб з подальшим продажем таких осіб замовникам; г) використання діяльності фіктивних фірм типу “Au Pair”, що під виглядом працевлаштування хатніми робітницями здійснюють постачання молодих жінок для сексуальної експлуатації в окремих родин за кордоном [4, с. 120—121].

Іншим поширеним способом експлуатації громадян за межами країни є використання дітей та осіб з видимими фізичними вадами й каліцтвами для примусового жебрацтва. Найбільш “перспективним” напрямком переміщення таких осіб є мегаполіси РФ (Москва, Санкт-Петербург, Єкатеринбург тощо).

Також значного поширення набуло використання громадян для роботи в кабальних умовах. Складність встановлення цього способу експлуатації пояснюється низкою факторів й, зокрема, правовою невідзначеністю поняття “експлуатована праця”. Взнявши за основу міжна-

¹ На думку фахівців, торгівля людьми поряд з незаконним переправленням та транспортуванням мігрантів входить у першу п'ятірку транснаціональних злочинів й за прибутковістю поступається лише контрабанді товарів, торгівлі наркотиками й зброєю. На сьогодні понад 200 млн осіб у світі є жертвами сучасних форм рабства. За неофіційними даними, обсяги прибутків від світової торгівлі людьми коливаються від 7 до 12 млрд дол. на рік.

родні стандарти й національне законодавство про працю, можна зробити висновок про те, що “експлуатованою” є будь-яка примусова праця на умовах, що погіршують становище працівника.

Час від часу правоохоронними органами України виявляються й такі нові форми торгівлі людьми, як всиновлення за кордоном з метою одержання донорських органів, експлуатації в побуті та інших формах. Однак такі випадки мають епізодичний характер й не набули широкого поширення.

Таким чином, актуальність у світі проблем нелегальної міграції та торгівлі людьми обумовлює посилену увагу до них як на міжнародному, так і на національному рівнях, вимагає термінової розробки та впровадження адекватних заходів протидії зазначеним протиправним явищам.

У сучасних умовах здійснення протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми можливе лише шляхом застосування виваженого комплексного підходу, який би передбачав одночасне поєднання заходів боротьби з ними як з формами кримінального бізнесу та удосконалення законодавства, що регулює питання законної міграції й працевлаштування за кордоном, у т. ч. його приведення у відповідність до міжнародно-правових актів у цій сфері [13, с. 251].

Зважаючи на викладене та синтезуючи розроблені в юридичній літературі правові й організаційні заходи протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми [14, с. 108—109 ; 15, с. 108—109 ; 16, с. 55—56], нами пропонується їх удосконалення за такими напрямками:

1) удосконалення національного законодавства у цій сфері:

— розробка та прийняття Національної стратегії розвитку міграційної сфери України, затвердження Концепції міграційної політики в Україні та Концепції протидії транснаціональним переправленням мігрантів та торгівлі людьми, а також програмних документів на період 2011—2015 рр. для їх реалізації;

— прийняття законів України “Про протидію нелегальній міграції”, “Про протидію торгівлі людьми”, “Про захист громадян України закордоном”, у яких визначити поняття та закріпити систему протидії цим явищам;

— внесення відповідних змін до нормативно-правових актів, що регулюють міграційну сферу, в першу чергу, в закони України “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” та “Про статус біженців”;

2) створення ефективної загальнодержавної системи протидії незаконному переміщенню іноземців та торгівлі людьми, у т. ч. здійснення таких заходів:

— постійне отримання упереджувальної інформації щодо підготовки операцій з переправлення мігрантів та торгівлі людьми, якісна організація міжвідомчих заходів зі своєчасного запобігання та припинення протиправних дій;

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

— здійснення загальнодержавних заходів із нейтралізації та усунення причин і умов, що сприяють нелегальній міграції та торгівлі людьми в Україні;

— виявлення, локалізація та припинення діяльності в Україні комерційних структур, причетних до незаконного переміщення іноземців та торгівлі людьми, власниками яких можуть бути члени етнічних злочинних угруповань;

— створення міжвідомчого банку даних про юридичних і фізичних осіб, причетних до нелегальній міграції та торгівлі людьми, активізувати міжвідомчий та міждержавний обмін відповідною інформацією;

— запровадження в Україні дієвого механізму взаємодії суб'єктів протидії цим явищам на всіх рівнях (створення спільних робочих груп з представників правоохоронних органів; створення єдиної автоматизованої системи інформаційного забезпечення правоохоронних органів у протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми; забезпечити належний рівень співпраці між уповноваженими державними органами, неурядовими організаціями);

— покращення кадрового, фінансового й матеріально-технічного забезпечення правоохоронних та інших державних органів, залучених до протидії цим протиправним явищам;

— удосконалення стратегій інформування громадськості про форми, способи і методи діяльності переправників мігрантів та торговців людьми, роз'яснення потерпілим їх права на державний захист, отримання допомоги;

— розвиток мережі служб соціальної довіри, реабілітації, адаптації й допомоги жертвам торгівлі людьми, які зазнали насильства та експлуатації.

Висновок. Таким чином, формування концептуальних, законодавчих й організаційних засад протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми сприятиме удосконаленню нормативно-правового регулювання цієї діяльності та створенню ефективної загальнодержавної системи протидії цим явищам в Україні. Реалізація запропонованих заходів у рамках протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми знизить ризик розширення та самовідтворення цих явищ.

Список використаних джерел

1. Глобализация и торговля женщинами [Електронний ресурс] // Режим доступу :

<http://green.bn.by/bibl/litaratura/globe11.html>.

2. Козаченко А. Незаконная миграция и торговля людьми на юге Украины : уровень распространенности и способы противодействия [Електронний ресурс] / А. Козаченко // Режим доступу :

<http://www.intercriminology.com.ua>.

3. Взаємозв'язки між організованою злочинністю та торгівлею іноземцями. Наукове дослідження, підготовлене Секретаріатом Будапештської групи старших посадових осіб. — Будапешт, 1999. — 44 с.

4. Нелегальна міграція та торгівля жінками у міжнародно-правовому аспекті / під заг. ред. Ю. С. Шемшученка. — [у 2-х кн.]. — К., ІДП ім. Корецького, НАН України, НА ВСУ, 2001. — 868 с.

5. Словник іншомовних слів : 23 000 слів та термінологічних словосполучень / [уклад. Л. О. Пустовіт та ін.]. — К. : Довіра, 2000. — 1018 с.

6. Словник української мови / [за ред. Л. І. Артем'євої, О. А. Дігель, В. Є. Дудко та ін.]. — К., “Наукова думка”, 1974. — Т. 5. — 840 с. ; Новий тлумачний словник української мови / [уклад. : Яременко В., Сліпущко О.]. — [в 4-х т.]. — К. : “Аконіт”, 2001. — Т. 1. : А-Є. — 912 с.

7. Коваленко В. В. Вплив організованої злочинності на стан міграції в Україні / В. В. Коваленко, В. І. Кривенко / Проблеми боротьби з корупцією, організованою злочинністю та контрабандою. — К., 2001. — Т. 22. — С. 219—224.

8. Результати оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України у 2004—2007 рр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу :

<http://www.pvu.gov.ua>.

9. Панов В. П. Международное уголовное право : [учеб. пособие] / В. П. Панов. — М. : Инфра-М., 1997. — 320 с.

10. Лунеев В. В. Преступность XX века. Мировые, региональные и российские тенденции / В. В. Лунеев. — М. : Норма, 1999. — 498 с. ; Шлоенхардт А. Організована злочинність та економічна діяльність з нелегального переправлення мігрантів. Економічний аналіз. Доповідь на позачерговому семінарі АІК / А. Шлоенхардт. — Канберра, 1999. — 38 с. ; Березовський І. Б. Організована нелегальна міграція як різновид організованої злочинності в Україні / І. Б. Березовський // Боротьба з організованою злочинністю та корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журнал. — 2001. — № 3. — С. 145—153.

11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка]. — [4-те вид., переробл. та допов.] — К. : Юрид. думка, 2007. — 1184 с.

12. Березовський І. Б. Переорієнтація стратегії боротьби з незаконною міграцією в Україні на роботу “на дальніх підступах” / І. Б. Березовський // Боротьба з організованою злочинністю та корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журнал. — 2001. — № 4. — С. 225—229.

13. Скулиш Є. Д. Транснаціональна торгівля людьми : [монографія] / Є. Д. Скулиш. — К. : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2007. — 308 с.

14. Погорецький М. А. Торгівля людьми : тенденції розвитку та заходи протидії / М. А. Погорецький // Боротьба з торгівлею людьми : мат-ли Міжн. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 26 черв. 2008 р.) Донецьк. юрид. ін-т ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка ; Фонд Ганнса Зайделя. — Донецьк : Донецьк. юрид. ін-т ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2008. — С. 106—109.

15. Погорецький М. А. Організована злочинність : тенденції розвитку та заходи протидії / М. А. Погорецький // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журнал. — К., 2007. — № 16. — С. 99—110.

16. Левковський В. Ф. Протидія організованій злочинності на каналі міжнародного студентського обміну / В. Ф. Левковський, М. А. Погорецький, А. М. Чер-

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

няк // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журнал. — К., 2008. — № 19. — С. 49—57.

Статья посвящена проблеме противодействия нелегальной миграции и торговле людьми как разновидностям криминального бизнеса транснациональной организованной преступности в Украине.

The article is devoted to the problem of counteraction to illegal migration and trafficking in human beings, which are the forms of the transnational organized crime's criminal business in Ukraine.

Стаття надійшла до редакції журналу 4 червня 2010 року.